

Copyright © 2017 Zoran Petrović
Copyright © 2017 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Danilo Lučić

Lektura i korektura:
Nađa Parandilović

Grafičko oblikovanje:
Jelena Lugonja

Štampa:
Kontrast štampa

Tiraž:
500

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

ZORAN PETROVIĆ

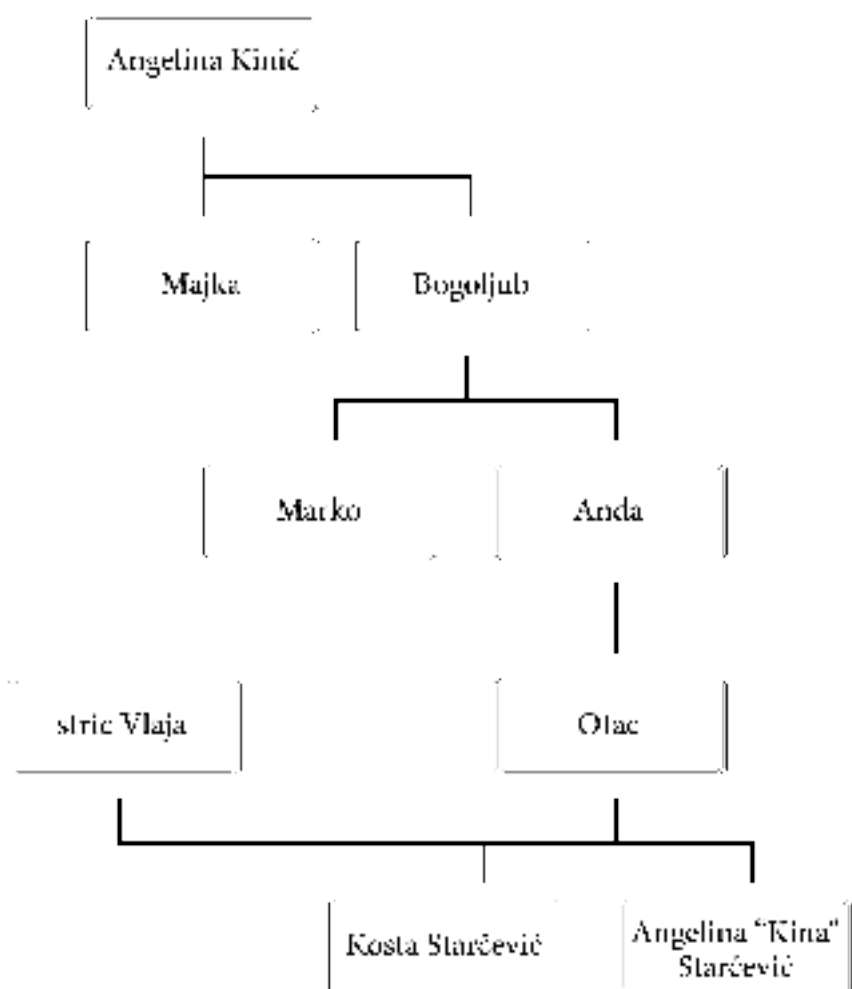
ANGELINA

KONTRAST
Beograd, 2017.

Majci Slavojki

Porodično stablo Angeline Kinić

INDUSTRIJSKE GRANE ANGELINE GINE KINIĆ

Jagnje u snegu:
nanožavanje, dojenje,
načinjanje uha, bajanje,
striženje, pranje, grebananje,
opredanje, kanuranje, bojenje,
pletanje, veženje
umetanje cvetova,
onih livadskih
koji kao da nisu uveli
već skočili na čarape,
na pojas, na maramu...

A gde je muženje, varenje,
spravljanje sirišta,
sirenje, vađenje kajmaka,
proceđivanje, sečenje,
slaganje kriški, soljenje,
pravljenje presolca,
ređanje u čabrice...

A gde mešanje zemlje za rasade,
pa spuštanje semena, pikiranje,
rasađivanje, plevljenje,
škropljenje, zalamanje,
berba. A gde sušenje,
konzerviranje, flaširanje...

A gde je sve ono što je umela
i što ne znam ni da pobrojim...

Govorila je:
Uči da se ne bi mučio kao ja.
A koliko je od mene više znala.
Ništa od toga se više ne ume.
Gledam svoje mrtve šake,
gledam gole trupine,
odumrle ruke na svima...

Sa sobom, sa svojim vremenom,
odnela je moje ruke
misleći da me oslobađa...
I još uvek se negde njima
umesto mene krsti.

I

Kuća, sigurna od snova

SVOJ DOM SE UVEK NAPUŠTA u žurbi, ako se napušta zauvek. Ne izlazi u tim prilikama čovek na vrata obazirući se za sobom; ne baca poslednji pogled na pokućstvo i onaj red koji je u tom svetilištu svakodnevnih banalnosti načinio; na onaj mali kosmos koji se u njemu zlim i dobrim silama ogleda, kao u svakom hramu. Ne pokušava u toj sekundi da se seti svih onih tajni koje je po svom domu razastro i time ga načinio samo svojim. Jer svaki dom ima majušni, skriveni oltar, nekakav, za ostale nepristupačan, centar svoju dragim licima i uspomenaama ilustrovanu i po strogom redu izloženu liturgiju, svoje zvukove i vreme za te zvukove, mada se u vezi sa njim najčešće govori o mirisima, kao da je njima povrh svega i upadljivije od svega zauvek prekađen.

I zato se on nikada ne obazire na svoj dom kao ni na onolike stvari u njemu na koje se obazirao, a koje, siguran je, više nikada neće ugledati. Kao da tim odlaskom ne menja mesto prebivanja nego sve ono u šta je verovao. Ne proverava se u tim trenucima vreme na do vratku izlaznih vrata, ne osvrće se levo i desno, posebno ne na gore; ne pita se kakav je dan ili noć, pada li kiša, duva li košava. Čovek tada jednostavno grune i izlazi, a da je izašao to shvati tek nekoliko kvartova kasnije ili nakon nekoliko meseci, pa i godina.

Angelina nije mogla da se seti trenutka kada je napustila svoj i Novakov dom, a kada bi to i pokušala, uvek joj se vraćao u

sećanje majušni primorski trg sa česmom u sredini, ozidanom ljutom i neobrađenom dračom iza koje je bacala senku prelepa šiljasta bogomolja. Kada su se vraćali sa letovanja koje su proveli u tom mestašću, poslednjeg dana je izmislila kako su joj potrebne neke namirnice za put i otišla na taj trg vrlo rano, još dok je na njemu bila postavljena pijaca. Sedela je na kamenoj klupi i posmatrala kako senka crkvice polako pada na fontanu sa česmom i kako od one naježene drače, čije zatamnjene ivice postepeno omekšavaju, postaje prekrasan renesansni vodoskok koji je to ostao i kada su se seljani sa svojim lakim tezgama povukli i kada su dva ribara priključila na nju ogromno gumeno crevo i mlazevima spirala pijačne ostatke u more.

Osvrnula se ka tom malenom jezgru gradića i odozgo, sa vrha serpentine koja je vodila od njega, ali tako kao da ga ne napušta nego ga prosto smanjuje i čini savršenim pakovanjem za onaj metež uspomena u koji ga treba nekako ugurati.

A ona se sada, napuštajući svoj dom, nije ni spakovala, ne zna ni da li je uopšte zaključala vrata za sobom. Ona jedino zna, jer može da ga opipa pod pazuhom, da je sa sobom ponela samo svoj srednoškolski ranac u kome je bila skrivana jedna sveska – spomenar koji je želela da drži podalje od očiju ostalog sveta. Izvrnula ga je pred polazak, a iz njega su pored te sveske počele da ispadaju ukosnice, fotografije sa školskih ekskurzija, ali i one sa prvim ljubavima, zatim maramice, trake sa kikica koje je nekada nosila, ukrasi sa torte koju su joj naručili za osamnaesti rođendan, i napokon ona bela, loknasta pantljika koju je razvezala sa bidermajera za uspomenu, pre nego što ga je, preko glave, bacila svojim drugaricama.

U torbu je vratila dnevnik, strpala još nekoliko pari čarapa i veša, nekoliko bluza, suknju i pantalone, i na kraju podlakticom počistila svu onu šminku koja joj se zatekla na noćnom stočiću. Puder je pao mimo ranca na pod, a ispod poklopca na kojem su bile naslikane dve žar-ptice ili tako nešto, rasuo se teški beli oblačić i odmah se prilepio za pod. Kao da se umorio od plovidbe po nebu, pomisli, a onda dodade na glas:

„I ja sam!”

Nije osećala da je pošla nekuda određeno. Imala je novaca za hotel, imala je nekoliko prijateljica kod kojih je mogla da se smesti na izvesno vreme, a koje su bez većih obaveza prema njoj mogle da joj daju ključeve svojih splavova i vikendica. Međutim, ona se obrela pred Sigurnom kućom. Tu je zastala. I kada je shvatila gde se nalazi, odšetala je do parkića u blizini i oslonjena na drvo lipe posmatrala ulaz u tu zgradu. Ništa se nije dešavalo, niko nije ni ulazio ni izlazio, a svetla su gorela samo u retkim sobama.

„Dakle, dotle smo došli”, reče. „Idemo u kuću zatvorenog tipa, u onu koja se, kao i sve takve koje su državne, čuva pendrecima. A zar to nije pravo: pa ja sam postala odmetnik iz sopstvenog života, kao i oni sužnji utekli od života koji im propisuje vlast i primaju istu pokoru i hranu između četiri zida, a kojima povratka na ono što su bili ili mogli biti gotovo nikada nema. Samo će se osoblje obučavano na istim kursovima prema jedinima ponašati malo drugačije nego prema onima drugima, ali i to dotle dok budu poštovali kućni red.

Na vratima svog stana sam izgubila slobodu da živim svoj život, na ovim vratima ću teško doživeti sve njegove moguće nastavke, izuzev onih za koje neko proceni da su za mene dobri.

Ispustila je cigaretu koja ju je opekla po prstima, a da nije ni bila svesna da ju je zapalila.

„Ti si na očevu sortu, na one njegove lude Kiniće koji kad nisu ginuli u hajdučiji, bežali su u askere da poginu na frontu, a da im decu podiže majka, koja se zbog toga, ako je bilo potrebno, i u samu vešticu pretvarala, i po kojoj su od tvoje prababe pa na ovamo svi počeli po njoj i da se prezivaju”, čula je uznemireni glas svoje majke, koja je ovu rečenicu ponavljala sve češće kako je starila i svaki put kada je padala u očaj pred bilansima svog života, a nije mogla stvarno ništa da prebaci njenom rano preminulom ocu. I kao da je znala šta bi joj Angelina najradije odgovorila, majka je brzo dodavala:

„Lažu oni da su im prezime u Kiniće promenili austrijski ključari u zatvoru. Znam ja tu priču: kao Vlaju u buvari zemljaci oslovljavali sa Kiniću, po njegovoj majci, a Švabe ga pod tim

imenom upisali u spiskove, pa to onda, posle oslobođenja, prihvatila i naša komanda. Nije nego! A istina je da su ih u selu tim imenom zadevali i njime se potajno sprdali, da bi se tek kasnije, kada su svi izginuli, našao neko pametan da tu zadevicu uzme za prezime.” Onda bi uzdahnula i nastavila znatno mirnije:

„A znam i to da je Kinina poslednja unuka, tvoja baba Anđa, tebi napunila glavu svim onim glupostima od kojih su seljaci iz Komarica po dokonim zimskim sedeljkama napravili mitove, pa su onako omamljeni od slaninčine i vruće rakije počeli da slave ono što su do juče zadevali.”

Ako je moja majka u bilo čemu imala pravo to je da se život može premetnuti u nešto što niko nikada nije očekivao, a čemu ti, sve i da si hteo, nikako nisi mogao da doprineseš, pomisli Angelina provlačeći prste kroz kosu u kojoj oseti dva lipova lista upletena u vlasi – kad ih dodirnu prstima, ona oseti kako su listovi vlažni i gipki kao da je napipala slepog miša. Trže se i zbacili ih sa nekoliko dugih prosedih dlaka na koje su se zakačili:

„Je l ovo grad ili pećina!?” kriknu.

II Umor od plovidbe nebom

PRED ZGRADU KOJU SU ZVALI Sigurna kuća, a na čijoj je službenoj tabli bio ispisan nekakav dugački i zamršeni naziv koji je ispod državnog grba više obavještavao o plemenitosti osnivača nego o azilu za ugrožene, stupila je u sam sumrak. Zastala je preturajući po svojoj torbi u potrazi za dokumentima, a napipala je svoj dnevnik; malu debelu sveščicu uvezanu spiralnom žicom u koju joj nenadno upade kažiprst kao u stupicu. Setila se onih miševa isplaženih jezičića koje je njena baka ujutro u mišolovkama izvlačila iza šporeta ispred kojeg se baškarilo i protezalo nekoliko glavatih mačora.

„Nazdravlje”, reče glasno i stupi među dupla staklena vrata nadajući se da će za ovu noć biti dovoljan i onaj neodlučni telefonski poziv od večeras, pre nego što je napustila Novaka koji je ostao da spava na fotelji okružen svojim glasom što je dopirao iz njegovog uključenog novinarskog kasetofona. Možda zbog tog glasa koji je snimila nekoliko sati ranije, dok je izgovarao jedan od svojih najcrnijih monologa, sada nije mogla da se seti šta joj je osoba iz Sigurne kuće uopšte rekla o popunjenosti kapaciteta i vremenu u kojem može biti primljena, niti da li je uopšte i imala nameru da dođe ovamo.

Zastade između dvostrukih vrata začuđena iznenadnim osmehom koji joj je iskrivio usne pri pomisli kako ulazi u azil pošto je sama sebe naterala u klopku, a dok je pokušavala da

iščupa kažiprst iz one spirale, a onda sa njim iščupala iz ranca i čitavu sveščicu. Sa njenih korica smešila joj se devojčica sa šarenim polucilindrom natučenim do samih obrva iz čije senke su se nazirale samo dve tačkice umesto očiju; nosila je haljinicu bez jedne bretele i do članaka srozane dokolenice, zbog kojih su joj klompe na nogama izgledale nekoliko brojeva veće. Nije želela da izgled ove sveske oda njenu namenu i zato ju je izabrala za svoj dnevnik.

„Dođavola, pa ja ne znam ni koji je danas dan”, promrmlja sa uzdahom toliko dubokim da joj dah na ulaznim oknima načini mali oblačić.

Sreća je, a ona je to odnekud znala, da i firme sa najbesmislenijim nazivima, posebno takve, uvek imaju po nekoga od uposlenih koji se svim silama upiru da taj besmisao koji i sami svakodnevno osećaju podnesu tako što će ga uporno, makar glumljenom ljubaznošću, podrivati. Na hodniku ju je presrela osmehnuta žena sa omotnicom predmeta na čijim koricama je Angelina pročitala svoje ime. Ono što ju je zbunilo beše devojčako prezime Kinić.

I mada se moglo primetiti da u tom omotu za spise nikakvih spisa nije bilo, žena joj ne postavi ni jedno pitanje, nego je lakim pokretom ruke usmeri ka kratkom hodniku koji je oštro skretao na levu stranu i gde su se, jedna preko puta druge, nalazile dve sobe. Na vratima jedne nije pisalo ništa, ali je zato na onim suprotnim na povećem komadu flastera plavim flomasterom bilo ispisano: ambulanta. Službenica nije morala da pogleda Angelinu da bi primetila zbunjenost u njenim pokretima:

„Oh, ne uznemiravajte se, tek smo skoro dobili medicinsku opremu i nismo mogli znati kolika je prostorija potrebna za tako nešto. Zato je ovaj natpis samo privremen”, reče žena koja je otvorila vrata naspram prostorije ambulante i uključila svetlo:

„Ovo će biti vaša soba. Laku noć!” I dok je polako zatvarala vrata, Angelina je nesvesno izgovorila:

„Ali!?” i čula odgovor iz hodnika.

„Samo se vi lepo ispravajte, gospođo. Najvažnije je da se dobro ispravate... Za ostalo imamo dovoljno vremena!”

„Samo se vi lepo ispravajte”, ponovi Angelina i sede na ivicu kreveta, prekoputa podužeg stočića sa televizorom na jednoj strani i ogledalom okačenim iznad one druge, dok ispod čitave njegove površine behu razmeštene manje i veće fioke. Mahinalno se osvrte na stranu i pored uzglavlja ugleda omanji dvokrilni plakar čije jedno krilo beše širom otvoreno. Ono drugo, uostalom, zbog samog kreveta i nije moglo da se otvori. Zatim pogleda u tamno lice televizora i kao hiljadu puta pre toga, ugleda svoj pepeljasti lik, za koji joj se sada, po prvi put učini, možda zbog svetla koje je padalo na ispučeni ekran, kao da se izdiže iz kakve šljake u kojoj je bilo zatrpano i postaje jasnije po svojim isturenim ivicama sa kojih sitan nanos praha brže curi.

Sa obe strane stola stajale su dve majušne, isto tako sive fotelje, i ona baci svoj ranac na jednu od njih koji gotovo upade u nisko sedište uokvireno drvenim rukohvatima. Svali se na krevet, zatvori dlanovima oči i izvali se na stranu.

„Samo se vi lepo ispravajte, gospođo”, ponovi glasno. Kao da se nekada neko u novoj kući, pa makar je i sopstvenim rukama podigao, lepo ispavao.

„Lakše je u poznatoj kolibi i na promaji nego u nepoznatoj gostinskoj sobi i na perjanim jastucima”, umela je da kaže njena baka Anđa kod koje je na selu provodila svaki bogovetni raspust sve dok nije otišla na studije. Ali ispred bakine slike nenadno se ispreči strogi lik njene majke, koja je u ljutini umela da joj odbrusi drskošću i silinom koja je u žena rezervisana za muškarce i to posebno one koji su ih izneverili:

„Ista si kao i oni tvoji Kinići!”

„Što, mama, što?!”, zapitala je glasno i kroz suze.

„Znam da misliš da sam tvrdoglava i znam da misliš da Novak nije zaslužio da od njega bežim kao od poslednjeg zlikovca i napasnika. Ali suviše sam bila u njegovom nebu, u obećanjima, snovima, u planovima koji se nisu ispunjavali, sve dok ono što

je ispočetka izgledalo prozračno nije počelo da me guši i okiva. I morala sam da bežim, a kad čovek oseti da mora da beži on beži nije važno od koga i nije važno gde. Kad mu se život odmetne od njega, on mora za životom, pa ma kakav bio.”

„Ajdučka, ona, Kinička, krv je u tebi! Gruđvu zemlje pod glavu za života, grudvu zemlje na glavu, za smrt. Plitko ste u život usađeni, još pliće u smrti pokopani,” čula je majčin glas koji kao da se udaljivao.

A i samoj joj se učinilo kao da je to čula iz nekog sasvim plitkog groba, koji Angelina nije godinama posetila i sada je to osećala kao jedinu bol koju može da imenuje. Došepa joj u sećanje baka Anđa, jednom rukom pridržavajući čvornovati štap, a drugom krsta, ne zbog bola u leđima, nego zbog tumora na debelom crevu koji beše veličine detinje glave i koji joj je počesto ispadao. Ispravi se i pogleda je kao za onih dugih zimskih večeri kada joj je pričala o svome stricu Vlaji i svojoj babi Kini, po kojoj su kasnije svi i dobili ime.

„Zagubi se čovek u čabrici vode kad se ugleda. Uzmuti mu se u glavi kad se ta voda u čabrici uzburka, a neće da se pokoleba kojim putem u vaskoliki svet da krene!? Eh, pusti ti tvoju majku. Ona je oduvek htela najbolje i kad nije tačno znala šta je to, pa i kada je najbolje dobijala, nije ga umela prepoznati. A ti, blago meni, imaš našu žicu i naše srce. A naše srce ne zna ni za najbolje ni za najgore, ono samo hoće da čuka i da prečuka svaki vakat koji ga snađe, kao onaj sahat na štaciji koji nastavlja da radi i kada se iz voza iskrcaju svatovi i kada istovaraju mrtvu vojsku. I jedni i drugi imaju svoje uniforme i svoj put, a i taj sahat ga ima.”

„Bako, život mi je istrulio, nisam ja. Kao da mi je neko posekao noge, pa se ni tla ni oblaka ne dohvatam. Morala sam!” reče Angelina i pridiže se na laktove. Dočeka je njen lik koji je maločas videla na ekranu, ali koji se odmah i to veoma brzo na njene oči raspadao u prizor osobe razmazane šminke, neodređenog pogleda, raščupane kose i usana nabubrelih onako kao u trudnica i ljudi koji ih često pacuju suzama ili crnicom. Bila je to prikaza njene bake kakvu je posle smrti zamišljala, kako je i sebe zamišljala kada bude otišla sa ovog sveta.

„Bako!”, povika Angelina prema toj spodobi koja se lagano rastakala u sneg na ekranu. Ne zna ni sama koliko joj je trebalo da shvati kako je pridižući se laktovima pritisla daljinski upravljač i uključila televizor.

„Da nastavimo gde smo stali pre bloka reklama”, čuo se glas napirlitane voditeljke neke političke emisije.

III

Kad se budućnost traži u istoriji

SUTRADAN JE VEĆ ZNALA ŠTA ĆE. Uverilo ju je i to što je posle neprospavane noći u ogledalu kupatila spazila ono isto lice koje je noćas šmugnulo sa ekrana. Popravila je šminku pred tim ogledalom, a činilo joj se da ne menja samo crte lica nego čitav život i da to što potcrtava kreonom, ističe maskarom, krpi puderom kao oronuli duvar bundručare od naboja koju su deca i telad željna soli po ivicama izgrizli, jeste neki tajni način podizanja samrtnika, onakav kakvog je umela da izvede Kina, koja je tome naučila baka Anđu, a baka nju. Osećala je kako se ta kuća uvlači u nju i kako nikakve druge kuće izvan njene kože za nju više nema.

Umesto da pevuši kao što svi pevuše spremajući se za novi život, ili makar zbog toga što se nalaze u kupatilu, Angelina je sasvim nesvesno ponavljala jednu bajalicu koju je pamtila iz detinjstva. Nije se trudila da razume zašto baš nju, a ne neku od stotinak drugih koje je, za razne nesrećne prilike, naizust naučila.

Nosim gaće – dolovaće,
ko ih vidi – bolovaće.

Iako je noć probdela potpuno obučena, presvukla je samo bluzu, navukla jaknu i cipele i zatvorila vrata sobe za sobom. Onaj natpis na suprotnim vratima u hodniku, na kojem je lati-

ničnim slovima nevesto bilo ispisano ambulanta, mirisao je na antiseptičko sredstvo od flastera preko kojega je bio naškraban. Tek tada shvati da je bajalica koju je još uvek ponavljala bila neka vrsta zaštite protiv svake nevolje koja može zadesiti putnika na putu.

Sa prizemlja zgrade čulo se zveckanje posuđa i dečji glasovi, mogla je pretpostaviti da je u toku doručak. Zato je oprezno, pazeći da ničim na sebe ne skrene pažnju, a koristeći se činjenicom da je izuzev žene koja ju je sinoć primila, ovde niko ne poznaje, nečujno izašla u dvorište.

Trebalo joj je nekoliko trenutaka da se orijentiše, jer iz ovog dela grada nikada nije odlazila na fakultet, a i inače, tamo nije stupila nogom skoro čitavu deceniju.

Međutim, zgrada fakulteta, prostrana aula sa panoima na kojima su izvešani papiri sa obaveštenjima i rezultatima ispita kao da se uopšte nisu promenili. Kao da je na tom mestu i samo na tom mestu vreme nekako stalo onoga dana kada ga je kao apsolvent zauvek napustila. Osećala je neku magiju u tome, kao u nekima od onih baka Anđinih bajalica, koje su delovale isto u svim vremenima i na sve ljude, bez obzira da li su srećni ili nesrećni, vernici ili nevernici, hulje ili pravednici. Nauka je ukrala nešto od magije, valjda na samom svom početku i to krije kao zmija noge, ali i obilato koristi kada god hoće da pokaže svoju univerzalnost i predanost slepim silama zakonitosti koje vladaju svetom, pomisli i stupi pred šalter.

Sa šaltera ju je jedan ljupki i, možda malčice blazirani, mladić uputio u kabinet njenog mentora, a on je, kao da se sve ove godine nije promenilo ništa, izvadio iz ormara njen dosije sa prijavom za diplomski rad i odatle pročitao temu koju joj je ko zna kada namenio:

BRITANSKO LEKARSKO OSOBLJE U SRBIJI
TOKOM PRVOG SVETSKOG RATA.

A onda je to debelim naliv perom zapisao na parčetu papira.

Sa tom ceduljom u ruci sedela je u obližnjem kafeu, sve dok joj nisu doneli čaj. Tada je otvorila šaku i umalo u šolju sa toplom vodom nije ubacila prepis svoje diplomske teme iz istorije. I pre nego što je zamočila kesicu sa čajem, pročita još jednom temu koja je bila zabeležena krupnim, ispisanim rukopisom, slovima koja su se rutinski nadovezivala u nešto što je više ličilo na arabesku. Reči: britansko lekarsko osoblje, bile su gotovo spojene u jednu. A onda se nasmeja.

Ko hodžin zapis, pomisli setivši se da ga zamalo nije strpala u vrelu vodu i poče da se igra onim papirićem nadnoseći ga nad šolju tako da je para neprestano uvijala njegove ivice pokušavajući da ga savije u majušni svitak.

„Ima tu nečega”, reče tako začuđeno da se konobar osvrte prema njenom stolu misleći da se u posluženom čaju našlo nešto čemu tu nije mesto.

„Sve je u redu”, reče Angelina zbunjenom mladiću, a kada se on okrete i ode prema šanku, ponovi:

„Sve je u redu. I više od toga! I više od onoga čemu sam se mogla nadati.” Pomišljala je da možda treba da ode do biblioteke, da popiše barem literaturu za svoj diplomski, u Sigurnu kuću joj se ionako nije odlazilo. Ali ugodna toplota koja je vladala u kafeu, pogled kroz prozor kroz koji je polako počeo da promiče sneg koji je na čudan način ritmički ujednačavao pokrete svih prolaznika i ona utešna rečenica Sve je u redu, zadržase je u stanju u kojem se često prepuštala sećanjima na svoje seosko detinjstvo. A sada je za tako nešto imala i vrlo realnu potrebu: ono što je bilo ispisano na papiriću već oblikovanom u pravi maleni svitak.

O toj temi je znala veoma malo, tek toliko da su lekarke i medicinske sestre koje su početkom Prvog rata iz Škotske i Engleske došle u Srbiju zapravo bile članice sifražetskog pokreta, koji se borio za pravo glasa i opštu ravnopravnost žena i da je to bio njihov način da u najgorim uslovima pokažu da nisu ništa manje vredne od svojih muževa i skoro sve do jedne su došle ovamo. Ali je dosta o tom ratu znala iz baka Anđinih priča koje je, pak, ova slušala od svoje bake Kine i njenog jedinog preosta-